

JAK POMÓC UCZNIOM ZROZUMIEĆ TEKSTY CYFROWE

Sześć zasad skutecznego uczenia rozumienia tekstów cyfrowych – na przykładzie badania ePIRLS

Uczniowie zdobywają informacje, nie tylko czytając książki, ale także korzystając z technologii cyfrowych, w tym internetu, gdzie mają dostęp do wielu rodzajów tekstów. Rozumienie tekstów cyfrowych to ważna umiejętność. Na podstawie opracowania wykorzystującego wyniki badania PIRLS 2021 (Międzynarodowego Badania Postępów Biegłości w Czytaniu) przedstawiamy najważniejsze zasady uczenia rozumienia tekstów cyfrowych, a także praktyczne wskazówki do wykorzystania na lekcjach.

Cechy czytania cyfrowego

Ponieważ czytanie tekstu w formie cyfrowej w dużej mierze przypomina czytanie tekstu drukowanego, w obu przypadkach obowiązują te same zasady rozumienia treści¹. Wiele tekstów cyfrowych ma jednak bardziej złożoną strukturę niż wersje drukowane zmienione na format cyfrowy. Teksty cyfrowe mają specyficzne cechy i żeby je przeczytać wymagane są inne umiejętności niż przy odbiorze tekstów tradycyjnych.

Specyfika tekstów cyfrowych

Teksty w internecie to przeważnie nieliniowe hiperteksty sieciowe, często z dodatkowymi (czasem rozpraszającymi) elementami multimedialnymi. Hiperteksty zawierają hiperłącza, które odsyłają do innych części dokumentu lub innych stron internetowych bez wyraźnej struktury. Czytanie tekstów połączonych linkami w internecie może być szczególnie trudne dla czytelników o ograniczonym zasobie słownictwa².

Przykład hipertekstu w internecie

SZKODLIWE SKUTKI SŁUCHANIA MUZYKI W SŁUCHAWKACH

Chociaż słuchawki wzbogacają nasze doświadczenia dźwiękowe i pozwalają lepiej odbierać muzykę oraz treści audio, mogą być również szkodliwe dla zdrowia, jeśli nie są używane prawidłowo. Oto kilka możliwych, negatywnych skutków używania słuchawek.

Utrata słuchu

Masz problemy ze słuchem? Potrzebujesz aparatu słuchowego? Odwiedź jeden z naszych sklepów i poznaj dostępne możliwości.

Muzyka

Słuchaj swojej ulubionej muzyki i wygraj bezpłatne słuchawki z naszego sklepu internetowego!

Przyczyny szumów usznych

Przyczyny szumów usznych nie są w pełni znane, ale często wiążą się z długotrwałym narażeniem na zbyt duży hałas, dlatego zalecane jest przestrzeganie bezpiecznych poziomów głośności. Szumy uszne mogą być również wynikiem nieprawidłowości w funkcjonowaniu ucha, mózgu i szczęki. Ponadto mogą być spowodowane innymi czynnikami, takimi jak stres.

Długotrwała ekspozycja na hałas może uszkodzić nasz słuch. Słuchawki, zwłaszcza używane przy wysokiej głośności, mogą narażać nas na działanie dźwięków potencjalnie szkodliwych dla naszych uszu. Z czasem może to prowadzić do trwałej utraty słuchu. Szumy uszne to schorzenie charakteryzujące się dzwonieniem lub brzęczeniem w uszach, które nie jest spowodowane przez źródło zewnętrzne. Nadal badamy przyczyny powstawania szumów usznych.

Umiejętności potrzebne do czytania cyfrowego

Czytanie cyfrowe obejmuje poruszanie się w sieci w poszukiwaniu informacji, ocenę źródeł i tekstów, rozumienie różnych hipertekstów oraz łączenie istotnych informacji z wielu tekstów. Kluczową rolę w rozwijaniu tych umiejętności odgrywa samodzielne zarządzanie tym procesem. Uczniowie muszą być świadomi swojej ścieżki poruszania się po tekście, oceniać informacje, uwzględniając cel czytania oraz śledzić, na ile rozumieją teksty. Ważne jest, by byli skoncentrowani na zadaniu i pomijali informacje nieistotne.

Przykład: tekst z ePIRLS: „Oceany”

„Oceany” to hipertekst informacyjny zawierający grafiki, animacje i materiał wideo. Uczniowie rozwiązują zadania, w których muszą korzystać z linków i zakładek, aby poruszać się po tekstach i grafikach oraz gromadzić informacje. Tekst „Oceany” pokazuje, jakie znaczenie mają oceany, dostarcza informacji na temat życia i środowiska w oceanie oraz omawia problem zanieczyszczenia wód plastikiem.

Zobacz Tom 1 serii IEA Research for Educators (Badania dla nauczycieli), aby zapoznać się z ogólnymi zasadami pracy nad uczeniem rozumienia czytanej treści.

Życie i środowisko oceaniczne

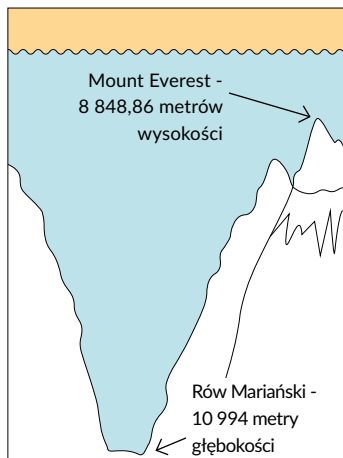
Strona główna

Rafy koralowe

Rów Mariański

Rów Mariański to najgłębsze miejsce w oceanach Ziemi. Jego głębokość przekracza nawet wysokość najwyższej góry świata. Mount Everest znalazłby się pod wodą, gdyby jego podstawa mieściła się na samym dnie Rowu Mariańskiego.

Im bardziej się zanurzasz, tym większy nacisk odczuwasz ze strony wody znajdującej się nad tobą. Ciśnienie wody na takiej głębokości jest tak ogromne, że czujesz się, jakby stało na tobie 3500 stoni.

15.

Plastikową torbę znaleziono nawet na dnie Rowu Mariańskiego

W jaki sposób to zdanie potwierdza, że plastik jest wszechobecny w oceanach?

Uczeń

- ☐ A W oceanie unosi się stos plastikowych butelek.
- ☐ B Plastikowe torby stanowią poważne zagrożenie dla dzikiej przyrody.
- ☐ C Ponad jedna trzecia śmieci w oceanach to plastik.
- ☐ D Plastikowe torby dotarły nawet w tak odległe miejsca.

Strona główna

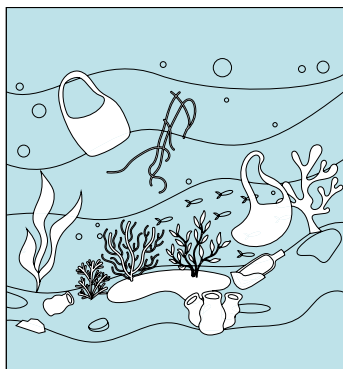
Plastik w oceanie

CO MOŻEMY ZROBIĆ?

Plastik jest bardzo przydatny, ale połowa produkowanego przez nas plastiku jest używana tylko raz. Większość jest wyrzucana i ostatecznie trafia do oceanów. W oceanach jest tak dużo plastiku, że powstała ogromna pływająca góra plastikowych butelek i śmieci zwana Wielką Pacyficzną Plamą Śmieci. Plastikową torbę znaleziono nawet na dnie Rowu Mariańskiego

Oprócz śmieci, które można zobaczyć, istnieje również wiele śmieci, których nie widać gołym okiem. Gdy plastik znajduje się w oceanie przez długi czas, światło słoneczne i fale rozbijają go na drobne kawałki. Ryby i zwierzęta zjadają te drobinki trującego plastiku, a ludzie potem często jedzą zatrute ryby.

Prawidłowa odpowiedź na pytanie to D. Aby poprawnie odpowiedzieć na to pytanie, uczniowie muszą połączyć informacje o Rowie Mariańskim, które przeczytali wcześniej na innej stronie internetowej, z informacjami o plastiku w oceanie zawartymi na obecnej stronie.

Czytanie cyfrowe – sześć zasad uczenia na przykładzie tekstu „Oceany”

Poniższe, oparte na dowodach naukowych, zasady opierają się na ogólnych wytycznych dotyczących rozumienia tekstów papierowych i mają na celu rozwijanie konkretnych umiejętności wymaganych do czytania tekstów cyfrowych. W czasie lekcji można zacząć od wprowadzenia jednej lub dwóch z tych zasad, a następnie włączać kolejne.

1. Rozwijanie słownictwa i aktywacja posiadanej już wiedzy

Stwarzaj uczniom bogate środowisko edukacyjne. Ucz wprost nowych słów, pokazując je w kontekście powiązanych pojęć. Rozwijając i/lub uzupełniając swoją wiedzę, uczniowie tworzą podstawową sieć pojęć, do której mogą włączać informacje z nowego tekstu.

Przykład: W tekście „Oceany” pojawiają się kluczowe słowa, takie jak „zanieczyszczenie” i „środowisko”. Nauczyciele mogą wyjaśnić ich znaczenie, korzystając z filmów lub zdjęć. Dyskutując o tym, jak zanieczyszczenia wpływają na środowisko zwierząt i roślin oraz poszerzając wiedzę na ten temat, uczniowie uczą się stosowania tych słów w praktycznym kontekście.

2. Uwzględnianie cech tekstów cyfrowych w nauczaniu

Przeanalizuj struktury tekstów cyfrowych. Pozwól uczniom zobaczyć, jak zbudowany jest hipertekst i omów, w jaki sposób poszczególne części są ze sobą powiązane. Przy wcześniejszym wyborze stron internetowych upewnij się, że interaktywne elementy w tekście wspierają tekst główny.

Przykład: Przedstaw strukturę tekstu „Oceany”, tworząc schemat różnych stron i wyskakujących okienek. Upewnij się, że wyjaśnione w nim będzie, w jaki sposób strony internetowe są ze sobą powiązane, jaki rodzaj źródeł reprezentują oraz jakie informacje uczniowie mogą na nich znaleźć. Jeśli uczniowie nie pamiętają informacji o Rowie

Mariańskim, nauczyciele mogą skorzystać z tego materiału, aby pomóc im znaleźć informacje na poprzednich stronach internetowych.

3. Modelowanie strategii czytania tekstów cyfrowych

Modeluj strategię czytania tekstów w klasie, zadając pytania na głos podczas czytania.

Przykładowe pytania:

Wyszukiwanie, identyfikowanie i wybieranie źródeł

- Jakiego rodzaju tekst może znajdować się w tym źródle?
- Czy można ustalić autora tekstu i czy link na stronie internetowej wygląda na wiarygodny?
- Czy tego typu informacje mogą pomóc odpowiedzieć na moje pytanie?

Tworzenie znaczenia na podstawie wielu stron internetowych

- Jakie są główne tematy tych tekstów?
- Czego dowiedziałem się do tej pory z tych materiałów?
- W jaki sposób ten tekst łączy się z innymi przeczytanymi przeze mnie wcześniej tekstami?

Samooceń i kontrola zrozumienia

- Czy ta informacja jest nadal istotna w kontekście mojego celu czytania?
- Który link w tekście powinienem kliknąć jako pierwszy?
- Czy dobrze rozumiem to, co właśnie przeczytałem?

Ocena informacji

- Jak powinienem interpretować przeczytany tekst, biorąc pod uwagę jego źródło?
- Spośród tych sprzecznych tekstów, który wydaje mi się najbardziej wiarygodny?
- Jakiego rodzaju informacji nadal brakuje?

Przykład: Podczas czytania tekstu o plastiku nauczyciele mogą odwołać się do poprzedniego tekstu o Rowie Mariańskim: „Plastikową torbę znaleziono nawet na dnie Rowu Mariańskiego”, głośno wyrażając swoje myśli.

„Chwilę, czy nie czytaliśmy już o tym wcześniej? Co dokładnie było na poprzedniej stronie o Rowie Mariańskim? Cofnę się do tamtej strony. Rów Mariański jest tak głęboki,

że zmieściłby się w nim Mount Everest. Co wynika z tych dwóch tekstów? Rów Mariański jest najgłębszym miejscem w oceanach Ziemi, a nawet tam znaleziono plastik!”

4. Wspieraj czytanie wielu dokumentów jednocześnie

Zachęcaj uczniów do głębszego przetwarzania treści, tak aby potrafili właściwie określać zależności między informacjami pochodzącymi z różnych tekstów. Pomagaj im łączyć nowe wnioski z tym, co już wiedzą. Dobrze sformułowane pytanie ułatwia wybór najważniejszych informacji z każdego źródła, zauważenie sprzeczności, dostrzeganie powiązań i scalanie treści w jedną całość.

Przykład: Przed rozpoczęciem pracy z tekstem „Oceany” nauczyciel może wspólnie z uczniami sformułować pytanie badawcze: „Dlaczego oceany są ważne? Jak wygląda życie w oceanach? Co im zagraża?”. Podczas przeglądania strony internetowej i czytania fragmentów tekstu można pytać uczniów, w jaki sposób informacje z różnych podstron odnoszą się do pytań i jak łączą się ze sobą. Czy informacje te uzupełniają się, czy są względem siebie sprzeczne? Jak je połączyć, aby uzyskać pełną odpowiedź na postawione wcześniej pytanie?

5. Wspieranie samoregulacji uczniów

Przypominaj uczniom, po co czytają dany tekst, pomóż im opracować plan działania podzielony na mniejsze etapy i pokazuj, jak korzystać z pytań kontrolnych, aby monitorować własny tok myślenia. Po zakończeniu pracy omówcie wspólnie zadanie i ustalcie nowe cele na przyszłość.

Przykład: W tekście „Oceany” elementy multimedialne mogą łatwo odciągać uwagę uczniów od głównej treści i konkretnych zadań. Aby pomóc im skupić się na tym, co istotne, nauczyciel może wielokrotnie przypominać o celu czytania w trakcie pracy z tekstem. Gdy uczniowie próbują kliknąć w hiperłącza lub reklamy, warto zapytać ich, jakiego typu treści spodziewają się tam zobaczyć. Czy to coś, co faktycznie jest im potrzebne, aby zrealizować cel czytania?

6. Regularne ćwiczenia w klasie w ramach różnych przedmiotów

Od samego początku warto pokazywać uczniom krótkie, dobrze uporządkowane teksty cyfrowe, a następnie stopniowo zwiększać ich długość i poziom trudności. Czytanie cyfrowe można łatwo wprowadzić na lekcjach historii czy przedmiotach przyrodniczych. Uczniowie mogą samodzielnie wyszukiwać w internecie teksty informacyjne, aby poszerzyć wiedzę z podręczników lub stworzyć online własne miniprojekty badawcze dotyczące wybranego zagadnienia.

Przykład: Nauczyciele mogą włączyć tekst „Oceany” do większego projektu szkolnego dotyczącego oceanów, łącząc geografie i biologię z (cyfrowym) czytaniem, pisanem i mówieniem. Temat ten może stać się przewodnim motywem pracy w klasie, a uczniowie mogą czytać różnorodne materiały o oceanach, zarówno w wersji papierowej, jak i cyfrowej. Warto omawiać treści przeczytanych tekstów i pozwolić uczniom wykorzystać zdobytą wiedzę w różnych typach zadań.

WIĘCEJ INFORMACJI

ePIRLS to cyfrowe badanie umiejętności czytania, które koncentruje się na czytaniu w celu pozyskiwania informacji w środowisku cyfrowym. Zadania przypominają projekty z zakresu nauk przyrodniczych lub społecznych, nad którymi uczniowie mogą pracować w szkole. W badaniu ePIRLS oprócz testu z czytania uczniowie wypełniają ankietę, w której odpowiadają na pytania dotyczące swoich zwyczajów czytelniczych i postaw wobec czytania.

Niniejszy materiał dla nauczycieli (*Teacher Snippet*) powstał we współpracy z Holenderskim Centrum Edukacji Językowej (*Expertisecentrum Nederlands*) oraz Międzynarodowym Stowarzyszeniem Mierzenia Osiągnięć Szkolnych (IEA). Opiera się on na książce z serii IEA Research for Educators pt. *Teaching Reading Comprehension in a Digital World*, autorstwa Marian Bruggink, Nicole Swart, Annelies van der Lee i Eliane Segers.

Adaptacja językowa:

Materiał stanowi tłumaczenie i adaptację wersji angielskiej opublikowanej przez IEA. Materiał został przygotowany przez Wioletę Dobosz-Leszczyską (IBE PIB) na użytek Instytutu Badań Edukacyjnych – Państwowego Instytutu Badawczego w ramach projektu „Przygotowanie i realizacja międzynarodowych badań edukacyjnych w obszarze kompetencji kluczowych” finansowanego ze środków Unii Europejskiej i środków budżetu państwa (program Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego). Materiał po tłumaczeniu i adaptacji nie został zweryfikowany przez IEA i IEA nie ponosi odpowiedzialności za jakiegokolwiek nieścisłości, pominięcia lub różnice między wersją polską a wersją oryginalną.

Treść:

Marian Bruggink,
Nicole Swart

Annelies van der Lee
Eliane Segers

Dutch Center for Language Education
(Expertisecentrum Nederlands)

© 2025 Stichting IEA Secretariaat Nederland

Projekt:

Jasmin Schiffer (IEA)

Jane Mack (IEA)

SPRAWDŹ WIĘCEJ

¹ Bruggink et al. (2022)

Dodatkowe informacje:

Blom et al. (2018)

Bruggink et al. (2022)

Kuiper et al. (2005)

² Blom et al. (2018)

Britt and Rouet (2012)

Bruggink et al. (2025)

Salmerón et al. (2018)

